

Oorlog en ellende in onze achtertuin

In 1677 brandde Tongeren niet één, maar drie keer af. Drie keer staken Franse soldaten het vuur aan. Tongeren was belangrijk om Maastricht te kunnen veroveren en mocht niet in handen vallen van de vijand. Ook dat verhaal staat in 'Strijdtoneel Limburg'. FOTO STADSARCHIEF TONGEREN

STRIJDTONEEL LIMBURG HASSELT

Jan Bex

Waarom stopten Franse soldaten op oorlogstocht telkens weer in Heks en Vechmaal? Op die vraag vindt u een antwoord in het net verschenen boek *Strijdtoneel Limburg*. Daarin zetten rijksarchivaris Rombout Nijssen en creatieve duizendpoot Rick de Leeuw hun tanden in twintig historische plekken waar soldaten sporen achterlieten. Oftewel: oorlog, ellende en bloed in onze eigen Limburgse achtertuin.

Aan het prille begin van dit nieuwste boek, uitgegeven door de provincie Limburg, liggen een gedeputeerde en een

nu eregouverneur. Herman Reyniers: "Igor Philijns is heel begaan met toerisme, en dus ook met het fietsroutenetwerk. Toen ik nog gouverneur was, hadden we het informeel er wel eens over hoe we nog meer beleving konden geven aan dat fietsroutenetwerk. We hebben al een aantal materiële extra's zoals *Fietsen door het water* en *Fietsen door de bomen*. Maar je kan ook immateriële lagen toevoegen. Mensen laten passeren op plekken waar iets gebeurd is. Omdat ik een amateurhistoricus ben, met de nadruk op amateur, heb ik Igor eens gesuggereerd om het fietsroutenetwerk te koppelen aan historische veldslagen die zich bij ons hebben afgespeeld. Uit dat idee is dit boek ontstaan. Bij de twintig plekken staat ook telkens tussen welke fietsknooppunten het slagveld zich bevindt. Rombout en Rick hebben er een geweldig boek van gemaakt, maar er zitten ook geweldige fietstochten

Rick de Leeuw (rechts) met tegenover zich coauteur Rombout Nijssen: "Dankzij dit boek heb ik Limburg steeds beter ontdekt. In feite zijn het 21 veroveringen van Limburg. De 21ste is mijn verovering. Maar dan geheel liefdevol." FOTO LUC DAELMANS

"Vroeger lagen we ideaal om oorlogen uit te vechten. Nu is die centrale ligging onze economische meerwaarde"

Igor Philijns
Gedeputeerde

in." "Het moest een heel toegankelijk boek worden en tegelijk historisch juist", zegt Philijns. "Bij Rombout Nijssen zaten we goed voor de historische correctheid. Rick de Leeuw heeft er dan nog speelse informatie aan toegevoegd. In feite trekt de historische lijn zich door: vroeger lagen we ideaal als strategische buffer voor de mogendheden om oorlogen uit te vechten. Nu is onze centrale ligging onze economische meerwaarde."

Geen Ambiorix

En zo passeren onder meer Houthalen (Tiendaagse Veldtocht), Tongeren (Hollandse Oorlog), Halen (WOI), Hechtel (WOII), Hasselt (Boerenkrijg), Oudsbergen (Donderslag als nawee van de Tachtigjarige Oorlog), Brustem (twee keer zelfs: Luik tegen Bourgondië, Koude Oorlog) en zowaar Herstappe (Luikse rebellen tegen het leger van de prins-bisschop) de revue. Al staat dé veldslag er niet tussen. Die ene waarin Ambiorix anderhalf legioen van Sabinus en Cotta in dat "keteldal" in de val lokte en in de pan hakte. Een ziedende Caesar zou wraak nemen en erover berichten in zijn Gallicus oorlogsverslag. "De reden waarom die slag er niet in staat, is omdat we niet weten waar de locatie precies is. Het kan best zijn dat

die zich niet eens in het huidige Limburg bevindt", zegt rijksarchivaris Rombout Nijssen. "Ik ben een historicus. Ik moet kunnen beschikken over bronnen. Het moet nu eenmaal historisch juist zijn."

Vetpotten in Heks

Rick de Leeuw heeft meer het menselijke aspect toegevoegd. "Zeg maar dat ik het sappige toevoeg aan de degelijkheid van Rombout. In de tweede helft van de 17de eeuw kregen Heks, Vechmaal en Horpmaal opvallend vaak ongewenst Frans bezoek. Telkens weer waren de soldaten weg met hun varkens, koeien en graan. *Hoe kan dat toch?*, vroegen ze zich af. *Waarom altijd bij ons?* Maar het was niet het noodlot dat hen trof. In Vincennes bij Parijs had je strategische kaarten met plaatsen waar hun soldaten als ze op veldtocht waren zich goed konden bevoorraden. Heks, Vechmaal en Horpmaal stonden op die kaarten. Als bevoorradingsplek. Het was dus niet het noodlot. Het was gewoon een strak plan van de Fransen."

→ *Strijdtoneel Limburg - Van schermvoering tot wereldoorlog*, Rombout Nijssen en Rick de Leeuw, Provincie Limburg, verspreid verspreid verkrijgbaar in elke boekhandel, 142 p., 29 euro

20 MILITAIRE GEBEURTENISSEN IN LIMBURG GEBUNDELD IN HISTORISCH WERK «Je kan het boek ook als route gebruiken»

HASSELT

Van de slag van Steps in 1213 tot het ontstaan van het vliegveld van Brustem (tot 1996), de militaire geschiedenis van Limburg telt heel wat unieke verhalen. Daar speelt de provincie handig op in met het werk 'Strijdtoneel Limburg. Van schermutseling tot wereldoorlog'. In het boek worden twintig historische gebeurtenissen beschreven. «Het boek is zo opgebouwd dat je het ook als route kan gebruiken om het Limburgs erfgoed te verkennen», aldus gedeputeerde van Erfgoed en Toerisme Igor Philtjens.

BIRGER VANDAELE

Voor het boek sloegen rijksarchivaris Rombout Nijssen en creatieve duizendpoot Rick de Leeuw de handen in elkaar. De meest recente gebeurtenis vertelt over de luchtmachtbasis van Brustem als potentiële NAVO-uitvalsbasis tijdens de Koude Oorlog. De oudste militaire gebeurtenis in het boek is de slag bij Steps (Montenaken) in het jaar 1213, waar een leger van edellieden voor de eerste maal verslagen zou zijn door een volksleger. «Daarvoor werd ook al gevochten in de streken die nu Limburg uitmaken, denk maar aan Arnbroix tegen de Romeinen. Maar daarover zijn te weinig betrouwbare bronnen», verduidelijkt Rombout Nijssen. Rick de Leeuw zorgt op het einde van elk hoofdstuk voor een eigen insteek over de militaire gebeurtenis. Dat doet hij met een lied, een anekdote of een stukje historische proza. «Zie het als een tegengewicht voor

de wreedheid, de pijn en het verdriet die elke oorlog met zich meebrengt», aldus de Leeuw.

Spierballengerol

Niet elke veldslag beschreven op de 142 pagina's van het boek ging echter per definitie gepaard met wapengekletter. Zo moest het fort van Jonkholt in de 16de eeuw de route van Maastricht naar Hasselt afsluiten voor de opstandelingen tegen de koning van Spanje. Die strategie werkte: Willem van Oranje koos een andere weg en het fort werd nooit belegerd. Daardoor kan je nu in Jonkholt zien hoe een site in de 16de eeuw werd verdedigd. «Dit is geen verheerlijking van spierballengerol, wel een boek met aandacht voor de mens achter de feiten», weet ook eregouverneur Herman Reynders. Elk hoofdstuk begint met een korte samenvatting, gevolgd door een beschrijving van de

confrontatie: wie stond tegenover wie, wat was de aanleiding, wat waren de gevolgen voor Limburg... Het boek werd rijklijk voorzien van historische afbeeldingen en actuele foto's van de bekende Maastrichtse fotograaf Guy van Grinsven. «Een tijdlijn, bijhorend kaartmateriaal en een overzichtelijke vormgeving maken van het boek een bundeling die iedereen kan boeien. Het is geen standaard geschiedkundig naslagwerk», verduidelijkt Reynders.

«We hebben al heel wat erfgoed dat onze geschiedenis in beeld brengt, maar er ligt ook nog heel wat verborgen voor het brede publiek», stelt Philtjens. «Dit boek werpt een bijzondere blik op het verleden, legt verbanden en tekent rode draden die we anders niet zien. Het helpt ons om Limburg beter te begrijpen en geeft betekenis aan onze omgeving. Beschouw het als een voorbeeld van hoe erfgoed en

V.l.n.r.: Rombout Nijssen (auteur, Rijksarchivaris Limburg), Rick de Leeuw (auteur, zanger en presentator), Igor Philtjens (gedeputeerde van Erfgoed en Toerisme) en Herman Reynders (eregouverneur). Foto: Luc Daelkens

Strijdtoneel Limburg

Van schermutseling tot wereldoorlog

De cover van het boek. Foto: RTV

toerisme ook het toerisme van vandaag kunnen versterken.» Wie zich aan de route wil wagen, vertrekt vanuit Hasselt richting het westen en het zuiden om vervolgens via het Maastrand aan te komen in Lommel. Om in te spelen op toeristen werden de fietsknooppun-

ten in het boek opgenomen. «Strijdtoneel Limburg. Van schermutseling tot wereldoorlog» is te koop bij het Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed, bij Openbaar Kunstbezit Vlaanderen vzw en in de boekhandel tegen een prijs van 29 euro.

De 20 militaire gebeurtenissen uit het boek

- De Slag bij Houthalen (1831): Nederland probeert België te heroveren.
- Het verzet van de familie Lambrechts (1944): De bevrijding van verzetslieden uit de Hasseltse gevangenis en de Duitse reactie in het schuiloord te Zelem.
- De Slag der Zilveren Helmen (1914): Het Belgisch Leger wint op eigen kracht in WO1.
- De Boerenkrijg (1798): De opstand tegen de Franse Revolutie.
- De slag bij Brustem (1467): Karel de Stoute maakt korte metten met Raes van Heers.
- Het vliegveld van Brustem (1947-

- 1996): Een vliegveld voor een oorlog die gelukkig nooit uitbrak.
- De slag van Steps (1213): De prinsbisschop van Luik verslaat de hertog van Brabant.
- De burch van Kolmont (1489): Een verbeterde strijd om de bisschopsstaf.
- De Grote Brand van Tongeren (1677): Tongeren is het slachtoffer van de expansiehonger van Lodewijk XIV.
- De slag bij Herstappe en Othée (1408): De prinsbisschop onderdrukt een opstand.
- De oversteek van de Maas in Moelingen (1914): De Duitsers zitten vast aan

- de Maas tussen de forten van Luik en de Nederlandse grens.
- De slag van Lafelt (1747): De grootste veldslag op Limburgse bodem.
- Het Kasteel van Jonkholt (tweede helft van de 16de eeuw): De hertog van Alva blokkeert de pas tussen Haspengouw en het Kempisch Plateau voor Willem van Oranje.
- De Achttiendaagse Veldtocht (1940): WO II begint voor België in Limburg.
- Het kasteel van Pietersheim (1579): Een ideaal hoofdkwartier voor de Spanjaarden om Maastricht te belegeren.
- De oversteek van de Maas bij Stok-

- kem (1568): Willem van Oranje sluipt langs de hertog van Alva.
- De Doodendraad (1915-1918): De grens tussen België en Nederland moet dicht.
- De Slag van Sint-Nicolaasdag (1648): Dorpsmilities nemen het op tegen plunderende ex-soldaten met rampzalige afloop.
- De Slag om Hechtel (1944): Een verbeterde strijd van straat tot straat om het dorp te bevrijden.
- De Duitse militaire begraafplaats (1946): Een aangrijpende herinnering aan de gruwelen van oorlog. (BVDH)

